

Sproghandlinger, samtaleprincipper og facework

3. e, dansk

Efterår 2011

Tekster:

"Samtale og regler for sproglig opførsel" (kap. 7) i Darger, Birgitte et al.: *Begreb om dansk* (2009)

Scheuer, Jann: *Sproghandlinger. Brug af sprog i dansk* (2009) s. 30-33, s. 49-50 og s. 55-57

Knutzon, Line: af *Guitaristerne* (2006)

Dorph, Christian og Pasternak, Simon: af *Afgrundens rand* (2007)

Juul, Pia: *En flinker fyr* (2005)

Kapitel 7

Samtale og regler for sproglig opførsel

Samtale er den mest almindelige form for kommunikation. En samtale er defineret ved at foregå mellem flere talende på samme tid og ved at de talende skifter roller undervejs. Målet med en dagligdags samtale er normalt det sociale samvær som samtalen er i sig selv, og indholdet vil ofte være en uformel udveksling af fortællinger om oplevelser og tanker, blandet med at de samtalende giver hinanden ny viden, laver aftaler og sender hilsner.

En danskfaglig analyse af samtaler vil kunne omhandle analyser af forskellige typer samtaler i fx artikler, tv-debatter og skønlitteratur. Når man analyserer uddrag af samtaler mundtligt og skriftligt, opfatter man i danskfaget samtalen som tekst.

Sproghandlinger

Den gren af sprogvidenskaben der undersøger *sprogbrugen*, dvs. hvordan vi bruger sproget som fx kommunikationsmiddel, magtmiddel og middel til socialt fællesskab, hedder *pragmatik*. I pragmatikken ser man ytringer som handlinger med et specifikt formål. Man undersøger talerens intention. Udgangspunktet når man arbejder med *sproghandlinger*, er at den talende med sproget viser hvordan han eller hun forholder sig til verden. Man kan udtale sig om hvad man tror eller ved ("der bor mange mennesker i Kina" – en informationsudvekslende sproghandling). Det kan være at man synes andre gør noget ubehageligt ("hold op med at smaske!" – en handlingsregulerende sproghandling), eller man kan befinde sig i en situation man finder ubehagelig, og som man ønsker at mildne ("jeg er så ked af at du ikke synes jeg var der for dig da Asger slog op med dig" – en følelsesudtrykkende sproghandling). Det kan også være at man vil tale om at man taler sammen ("hej, er du der, skal vi tale sammen?" – en kontaktstrukturerende sproghandling).

Der findes fire overordnede typer af sproghandlinger:

1. Informationsudvekslende: fx meddele, svare, forklare
2. Handlingsregulerende:
 - a. regulering af andres handlinger: fx opfordre, bede, forlange
 - b. regulering af egne handlinger: fx love, tilbyde, undskylde
3. Holdnings- og følelsesudtrykkende: fx vurderinger, sætninger med "jeg synes", "julen er dejlig", gråd og latter
4. Kontaktstrukturerende: holde samtalen i gang, fx hilsner, tegn på at man lytter.

Afleverer man eksempelvis en opgave for sent og befinder sig i den utilfredsstillende situation at ens dansklærer bliver sur, kan man faktisk bruge hele, tre sproghandlinger:

- "Jeg vil gerne lige forklare hvorfor jeg ikke har afleveret opgaven. Min fars computer gik ned". Her er tale om en informationsudvekslende sproghandling, hvor man forsøger at redde sig ved at *forklare*. Det betyder imidlertid også at man frikender sig selv, og man kan risikere at møde modvilje hos læreren.
- "Jeg beklager virkelig at jeg ikke fik lavet opgaven til tiden". Her er tale om en følelsesudvekslende sproghandling, en *beklagelse*, som anerkender lærerens følelser, men som ikke lover forandring. Skal man bruge den, kræver det nok at man i forvejen har et godt forhold til læreren.
- "Jeg lover at aflevere den til tiden næste gang". Her er den sproghandling der er mest virkningsfuld, men som også koster mest. At love er handlingsregulerende. Den virker typisk godt, men kræver at man så faktisk afleverer næste opgave til tiden.

En sproghandling kan indeholde flere af de ovennævnte elementer, fx tilsyneladende være informationsudvekslende: "Det trækker!", men i virkeligheden være handlingsregulerende: "Luk vinduet!" Så kaldes det en *indirekte sproghandling*. Megen samtale foregår gennem indirekte sproghandlinger, og som oftest bliver de nemt forstået af modtageren. Det er dog også gennem modtagelsen af indirekte sproghandlinger at misforståelser let opstår.

Opgaver

I klassen:

1. Diskutér i hvilke situationer I benytter jer af sproghandlinger, og hvilke typer I bruger.
2. Scorereplikker indeholder ofte en sproghandling. Kom med eksempler på scorereplikker, og omskriv dem til direkte sproghandlinger.

Samarbejde, høflighed og undertekst

En gren af sprogvidenskaben fokuserer på hvordan en samtale fungerer, og hvilke konsekvenser forskellig forløb af en samtale får for samtaleens resultat. Den type af analyse fokuserer på at samarbejde og høflighed er afgørende for at samtale kan fungere.

Vi skal *samarbejde* ved at holde os til emnet, ikke tale for længe, sige det vi mener er sandt, og prøve at udtrykke os så klart som muligt. Vi skal samtidig udvise *høflighed* ved at være positive, søge enighed og ikke kritisere. I en samtale tager man ordet og giver det videre. Man taler om at en samtale fungerer ved at deltagerne udveksler *ture*.

Samtaler foregår alligevel ikke altid gnidningsfrit. Man vil ofte opleve at der finder en anden samtale sted bag de talte ord. Der er mere på færde end det ordene rent bogstaveligt betyder, og vi bruger ofte lang tid på at tolke hvorfor mennesker siger som de gør, når vi taler med dem.

Inspireret af skuespilleres arbejde med dialogerne i en dramatekst kan man i danskfaget arbejde med samtalers undertekst. *Underteksten* kan sammenlignes med de indirekte sproghandlinger. Det er den skjulte hensigt der af forskellige grunde ikke kommer frem på samtaleens overflade. Underteksten opleves gennem tavshed, mimik, tonefald, indirekte sproghandlinger der misopfattes, brud på samarbejdet og høfligheden, altså de elementer som ellers forudsættes for at samtalen skal fungere.

Person 1 i stuen hvor vinduet er åbent: "Det trækker."

Person 2: "Nu skal jeg lukke vinduet."

Person 2 samarbejder, forstår sproghandlingen som en handlingsanvisning og ikke bare en information eller en fortælling om hvad person 1 føler.

Alternativt kunne samtalen foregå således:

Person 1: "Det trækker."

Person 2: "Det er fordi vinduet er åbent."

Person 2 samarbejder ikke længere, personen misforstår, måske med vilje, den indirekte sproghandling. En analyse af underteksten vil være at analysere det forhold mellem personerne som gør at misforståelserne opstår.

Opgaver

I klassen:

1. Lav nye eksempler på hvordan samtalen ovenfor om det åbne vindue kunne forløbe. Lav dem både så de fungerer og ikke fungerer, så deltagerne ikke samarbejder eller er høflige.
2. To personer har danset hele natten. Den ene spørger tidligt om morgenen: "Vil du med hjem og spise morgenmad?" Den anden svarer: "Nej tak, jeg er ikke sulten". Diskutér ordvekslingen med brug af begreberne ovenfor.
3. Giv eksempel på hvad der skal til for at en samtale fungerer.

Videre arbejde

4. Vis hvordan en sms-kæde kan se ud når den fungerer efter hensigten, eller når den ødelægges af misforståelser. Kan I analysere hvad der sker? Brug både begreberne til analysen af sproghandlingerne og til at pege på hvad der skal til for at samtalen fungerer.

At tabe ansigt

I samtaleanalyse bruger man begrebet *face* og *facework*. Face eller ansigt er defineret som det positive billede af ens sociale identitet eller det værd som man som talende forsøger at leve op til, og som man søger at få andre til at bekræfte under en samtale.

Vi vil nødig "tabe ansigt" i en samtale, og når vi samarbejder og er høflige, er det fordi vi heller ikke ønsker at andre skal gøre det. Derfor bruger vi fx ikke bare bydeformen, men udtrykker os fx ved omskrivninger som "det ville være rart hvis du ville ...", "Kan du ikke lige ..." osv.

Nogle situationer er truende for vores face. Man taler om at man kan komme i en situation hvor man skal udføre ansigtstruende sprog handlinger. Man vil så skulle vælge hvordan det kan ske med så få skader på ens face som muligt.

Mange samtaler foregår mellem jævnbyrdige personer eller hvor rollerne er klart definerede. Der findes imidlertid en masse eksempler på samtaler med et ulige forhold mellem de talende, og her vil ansigtstruende situationer være hyppigere. Det gælder fx samtaler mellem en leder og en ansat, mellem de offentlige myndigheder og borgeren hvor fx bi-standsklienten skal have afslag på en anmodning, mellem lærer og elev, politiet og den anholdte osv.

Det følgende er et eksempel på en politiafhøring. Det fremgår ikke om det er mænd eller kvinder der taler, men vi har forestillet os at det er to mænd. Teksten er nedskrevet med markering af nogle af pauserne imellem ordene.

66

Betjent: (rømmer sig) Den mandag det her drejer sig om, mandag d. 9. oktober, kan du huske hvad du lavede den dag, den mandag? (5 sek) Jeg ved godt det er lang tid siden, det er jo næsten en måned siden. (10 sek)

A: Det ved jeg æh, jeg lavede nok ikke noget fordi jeg arbejder ikke, og jeg dyrker ikke noget sport lige i øje.. foreløbig, jeg arbejder ikke øh: så jeg vil nok have lavet det samme som jeg laver nu normalt.

B: Og hvad er det?

A: Bare mødes med venner og så, vi ikke rigtig laver noget, nej: bare lalle rundt og ikke lave noget, bare være sammen med vennerne.

B: Dvs. du kan ikke rigtigt redegøre for hvad du lavede den dag, æhm?

A: Ikke helt præcist (sagt lavt).

B: Nej.

Den anholdte har på mange måder tabt ansigt allerede da afhøringen går i gang. Der er ikke noget face at opretholde, bortset fra at den anholdte i hvert fald ikke i dette klip erkender sig skyldig. Sætningen "jeg lavede nok ikke noget fordi jeg arbejder ikke, og jeg dyrker ikke noget sport" er interessant fordi den anholdte starter med en negativ definition af sin dagligdag. Det lyder som om den anholdte regner med at det at lave noget i betjentens øjne vil sige at arbejde eller dyrke sport – og han kalder det at se sine venner for at "lalle". Betjenten konkluderer da også at den anholdte ikke kan redegøre for hvad han lavede, hvilket den anholdte samtykker i.

Man kan undre sig over hvad det er for et face-work den anholdte udfører, altså hvad det er for et billede af sig selv han forsøger at få betjenten til at bekræfte gennem samtalen. Hvis han gerne vil virke uskyldig, skulle han måske gøre noget andet. I stedet for at forsøge at skabe et positivt billede af sig selv virker det som om den anholdte bruger kræfter på at leve op til det billede betjenten har af ham.

Jean ... det uppsöka m... Vet ni, a...
 Fröken (turnerar) Men varför går ni i livré på helgdagsafton! Tag av
 det där genast!
 Jean Då måste jag be fröken avlägsna sig ett ögon-
 blick, för min svarta rock hänger här... (Går åt
 höger med en gest.)
 Fröken Generar han sig för mig? För att byta en rock?
 Gå in till sig då och kom tillbaka! Annars kan han
 stanna, så vänder jag ryggen till.
 Jean Med er tillåtelse, min fröken! (Går åt höger; man
 ser hans arm när han byter rock.)
 Fröken (till Kristin) Hör, Kristin; är Jean din fästman,
 efter han är så förtrolig?

104

August Strindberg: Fröken Julie (1888)

Opgaver

I klassen:

1. Kom med eksempler på ansigtstruende situationer som du kender fra din dagligdag.
2. Find gode og dårlige scorereplikker der kan bruges hvis man vil forhindre tab af ansigt.

Videre arbejde

3. Lav en nøjere analyse af hvad der foregår i udklippet fra afhøringen. Analysér sproghandlingerne, underteksten og hvordan de talende skifter tur. Opfyldes kravene til samarbejde og høflighed? Hvordan vil I vurdere den betydning sprogbrugen har for samtalen?

4. Lav et mundtligt oplæg for klassen om sproghandling og undertekst i uddraget af *Afgrundens rand* i antologien. Du skal først for dig selv analysere teksten med henblik på både sproghandling, undertekst, face, samarbejde og høflighed og derefter vælge det mest karakteristiske ud som fokus for dit oplæg. I oplægget skal du også bestemme hvad sprogbrugen har af betydning for tekstens udtryk.
5. Lav en samtaleanalyse af uddraget af August Strindbergs drama *Fröken Julie* i antologien.
6. Se et debatprogram i tv, og analysér samtalen med brug af begreberne fra kapitlet.

SAMTALE OG
REGLER FOR
SPROGLIG
OPFØRSEL

Mundtligt og skriftligt sprog

Samtaler foregår hele tiden, i alle dagligdagens situationer. De foregår oftest mundtligt, mellem forældre og barn, den handlende og medarbejderen i kassen, to cyklister, vennerne i bussen, den gamle kvinde og hundeejeren. Skriver man mundtlige samtaler ned, opdager man at de virker uforståelige, de består ofte af halvfærdige sætninger, ufuldstændige ord, en masse "ja", "øh", "hm" og indforståede meninger. Når man i skønlitteraturen gengiver samtaler, vil nogle af disse mundtlige træk være med, men den nedskrevne samtale i fiktionen vil altid være mere helstøbt og sammenhængende end i virkeligheden fordi den er konstrueret. Ellers kunne vi som læsere ikke forstå den. Det samme gælder samtaler i tv, journalistiske debatprogrammer og interviews.

Der er stor forskel på den situation som den mundtlige samtale foregår i, og så den situation skriftsproget bliver til i. Sproget i de to situationer er forskellige og kræver forskelligt af den talende. I *skriftsproget* bliver vi afkrævet sproglig korrekthed og stilistisk ensartethed. I det *mundtlige sprog* i dagligdags samtaler kan vi i langt højere grad tillade os at glemme endelser og lave grammatiske fejl, svinge mellem høj stil og lav stil eller bruge slang og indforståede udtryk. De senere år har nye medier som mobiltelefoner, internet m.v. skabt nye fora hvor samtaler kan foregå, og brugerne udvikler et sprog der lægger sig midt imellem det mundtlige talesprog og skriftsproget.

Man kan stille de forskellige former skematisk op.

	Talesprog	Mundtlig fremstilling	Blandingsgenrer	Skriftsprog
es i	samtaler	taler, faglige oplæg, offentlige debatter, mundtlig eksamen	sms, chat, blog, e-mail	breve, opgaver, faglitteratur, fiktion
itændig- ærne	uformelle og spontane her og nu (samtidig- hed)	både uformelle og for- melle former samtidighed	både uformelle og formelle former samtidighed	formelle og styrede former ikke samtidighed
ialer	kropssprog stemmeføring	kropssprog stemmeføring	layout, stil, kreati- vitet udråbstegn, smileys m.v.	layout, stil, sprogrigtig- hed, kreativitet
ninger- ræget af	uafsluttede sætnin- ger korte hovedsæt- ninger og paratak- tisk sætningsop- bygning bagvægt	korte hovedsætninger og parataktisk sætningsopbygning bagvægt	ufuldstændige sæt- ninger	kompleks sætnings- opbygning fuldstændige sæt- ninger bagvægt og forvægt i mangel af kropssprog må skriftsproget være mere præcist
forråd	fyldord gruppesprog, dialekt og slang gentagelser	sociolekt gruppesprog dialekt gentagelser	forkortelser gruppesprog medialekt	standardsprog ingen lette fyldord abstrakt og konkret
leje	lav stil, neutral stil	neutral stil	lav stil, neutral stil	neutral eller høj stil

Opgaver

SAMTALE OG
REGLER FOR
SPROGLIG
OPFØRSEL

I klassen:

1. Lad en elev fra klassen skrive en række replikker fra jeres time ned ord for ord. Hvordan kan man karakterisere sprogbrugen?
2. Lav en grammatisk analyse af nogle af jeres sætninger, og peg på evt. billedsprog (brug kap. 5 og 6).
3. Sæt jer to og to, og læs op fra de sms’er I har skrevet inden for de sidste 24 timer. Karakteriser sproget, og fremlæg for jeres klassekammerater.

Videre arbejde

4. Skriv en introduktion om hvordan du kommunikerer via sms til forskellige grupper af mennesker. Du skal bruge begreberne fra samtaleanalysen og om mundtligt og skriftligt sprog. Forestil dig at din introduktion skal gives til fx dine bedsteforældre der ikke sms’er.

Standardsprog og gruppesprog

Standardsprog er det sprog som regnes for normen hvad angår udtale, korrekt grammatik og almindeligt benyttet ordvalg. Standardsproget, også kaldet rigsdansk, er traditionelt udbredt fra velstillede, veluddannede byboere, mest københavnere, til resten af landet. Tidligere havde den enkelte dansker i høj grad tilknytning til et geografisk sted, tilhørte en veldefineret socialgruppe og mødte kun anderledes sprogbrug gennem et begrænset antal kilder, fx gennem læreren i skolen. Da var *dialekter* og såkaldte *sociolekter* typiske.

Igennem de sidste 100 år er samfundet præget af stadig større mobilitet, åbenhed og et udbredt medieforbrug, og i dag vil man karakterisere sproget som præget af globaliseringen og pege på at vi som individer pendler mellem mange typer af identiteter. Nogle taler om at sproget bliver præget af de muligheder de mange medier giver. Man kan måske i forbindelse med sms-sprog og chat-sprog tale om udviklingen af en *medialekt*.

Sprogbrug varierer i dag i høj grad efter hvilket arbejde man har, hvilken alder, køn, hvilke interesser og hvilke grupper man indgår i. Nogle erhverv og nogle grupper overtager engelske udtryk der passer til indholdet af deres arbejde (fx it-branchen) eller den identitet de gerne vil signalere (ungdomskulturen, rap m.v.).

Et særligt træk ved moderne sprogbrug er at vi som sprogbrugere bliver dygtige til såkaldte *kodeskift*, hvor taleren skifter mellem to eller flere sprog i samme samtale eller fra situation til situation. Et eksempel på det-

te er tosprogede børn eller klasser med mange tosprogede børn hvor samtalerne udvikler et sprog præget af mange kodeskift der markerer at man i klassen samarbejder, udveksler ord og udvikler ny betydning.

Et særpræget ordvalg giver taleren identitet. Hvis afsenderen benytter andet end det vi opfatter som normale vendinger og udtale, kan det altså signalere at afsenderen bevidst bruger sproget som identitetsskabende og viser sit tilhørsforhold og sin baggrund. Vi vil sige at den talende benytter gruppesprog.

Det følgende er et klip fra rapperen Niarns blog på Myspace 15. juli 2008. Det første er Niarns eget indlæg på bloggen. Det næste er et klip i den pressemeddelelse han har sendt ud og lagt på bloggen.

 WWW.BLOK13.DK

Hey Punks!

Så er Blokken on-line! Idag lancerer vi officielt vores nye web-site *www.blok13.dk*. Her kan i løbende følge med i Blok 13s aktiviteter. For jer der ikke er helt med på hvad Blok 13 er og hvem det består af, har jeg smækket pressemeddelelsen op herunder!

Ses moarfuckas!

N

BLOK 13 er en kollation af rappere og producere, sammensat af Niarn og Christian Sundsdal, med formålet at give talentfulde undergrundsrapper et større talerør og et bedre springbræt ind i en professionel musikkarriere. Niarn og Sundsdal vil igennem BLOK 13 præsentere verden for de bedste rappere, den danske hip hop scene har at byde på.
(...)

Jo mere fremmed modtageren er for en selv, jo mere må man definere hvad man taler om, eller komme med konkrete eksempler. En taler må ikke virke for indforstået, men skal heller ikke tale ned til sine tilhørere ved at forklare det indlysende. Taler man til modtagere som hører til samme gruppe som en selv, kan man tillade sig større grad af gruppesprog. Fx vil en læge som skal holde en tale på en lægekongres, bruge en masse latinske betegnelser som ikke behøver forklaring. Skal lægen derimod kommunikere til en patient som skal vide hvordan et sår skal behandles, må han eller hun gå anderledes til værks. Det samme gælder når man som elev skal til eksamen i dansk. Her gælder det om at tale til eksaminator og censor så de kan høre at man er en del af den gruppe der kender de danskfaglige begreber og tekster.

Som med al kommunikation handler det om at forstå den situation man indgår i. Brug af gruppesprog kan vise at afsenderen ikke læser situationen, og sprogbrugen kan gøre situationen pinlig eller sjov.

I klassen:

1. Analysér sprogbrugen i de to klip fra Niarns blog. Sammenlign de mundtlige og skriftlige træk i de to klip. Hvordan kan man sige at Niarn bruger gruppesprog?

Videre arbejde

1. Læs Alis nytårstale fra DR2's julekalender Yallahrup Færgeby i antologien, og analysér sprogbrugen.
2. Læs uddraget af Jesper Wung-Sungs *Kender du ikke akkusativ* i antologien, og lav en karakteristik af jeg-personens sprog ved hjælp af begreberne fra dette kapitel. Brug din sproglige karakteristik til at give en person- og miljøkarakteristik.
3. Læs uddraget af Line Knutzons drama *Guitaristerne* i antologien, og analysér samtalen mellem de fire personer ved hjælp af begreberne fra samtaleanalysen. Hvad er karakteristisk for personernes samtale og sprog? Hvad vil Line Knutzon gerne udtrykke med scenen?

Optoning og nedtoning

Handlinger udføres med en vis kraft. De kan udføres hårdt eller blødt. Sådan er det også med sproghandlinger. Du kan informere med fuldstændig overbevisning eller tøvende og usikkert. Du kan regulere andres handlinger hårdt og kontant eller forsigtigt. At skrue op og ned for sproghandlingernes kraft kaldes at optone og nedtone. Det gør du med sproglige midler.

Et eksempel kan være at en anden har din telefon, og at du vil have den tilbage. Du har brug for at regulere handlinger, for at sige hvad der svarer til *Giv mig min telefon!* Det kan du gøre på forskellige måder. Du kan skrue på styrken i anvisningen ved at variere den sproglige form. Blandt virkemidlerne er de følgende.

Sproglig form i ned- og optoninger

Indirekte sproghandling

Du kan nedtone ved at undgå en direkte ordre og i stedet være indirekte. *Vil du række mig min telefon? Kan du nå/se min telefon? Jeg vil gerne bede om min telefon* er således nedtonede reguleringer fordi de er indirekte.

Spørgsmål

Et middel der ofte bruges til at nedtone, er at stille spørgsmål. Reguleringer af handlinger der indledes med *Kan du række mig ...*, *Vil du give mig ...* og lignende, er nedtonede.

Datid og negation

Man kan også bruge datid og negation. *Ville du række mig ...*, *Vil du ikke række mig ...*, *Du ville vel ikke række mig ...* og *Jeg kunne vel ikke få dig til at ...* er nedtonede.

Adverbier

Adverbier kan også bruges nedtonende, eksempelvis adverbierne lige, godt og gerne og i mere formelt sprog adverbiet *venligst*: *Vil du gerne lige række mig ...*, *Kunne du ikke godt ...*, *Vil du venligst række mig ...*

Satellithandlinger

Satellithandlinger er betegnelsen for sproghandlinger der er placeret rundt om den sproghandling der rummer det egentlige ærinde. De kan være efterstillede: *Giv mig min telefon. Jeg skal lige ringe til min mor.* Og de kan være foranstillede: *Du ser ud som en rask dreng. Vil du række mig min telefon?* og *Puha, hvor er jeg træt. Giver du mig ikke lige min telefon?* Satellithandlingerne kan nedtone reguleringen af handlinger ved på den ene eller den anden måde at begrunde dem.

Tiltaleformer

Sproghandlingerne kan desuden nedtones med forskellige afvæbnende tiltaleformer. Man kan kalde hinanden *skat*, *hjerter*, *bro*, *homie*, *min ven*, *mand* og meget andet for at gøre handlingen mere venlig og blid. *Giv mig min telefon, skat, så er du min baby!* er på trods af at der anvendes en direkte ordre, en nedtonet regulering. Tiltalen *skat* og satellithandlingen *så er du min baby* tager brodden af ordren.

Betydning i ned- og optoninger

Nedtoning består i at du rent sprogligt tager så meget pres af den anden som muligt. Det må helst ikke fremstå som om at du slet og ret forlanger noget af den anden. Den anviste handling skal derimod gøres mere frivillig. Indirekte sproghandlinger med brug af spørgsmål gør handlingen mere frivillig. *Vil du give ...* siger du, til forskel fra *Giv!* Datid og negation gør handlingen mere usandsynlig. *Du kunne vel ikke række mig min telefon?* siger du, og udtrykker på den måde en formodning om at den anden sandsynligvis slet ikke kan. Du beder så knap nok om det, for du siger jo samtidig at det nok ikke kan lade sig gøre. Adverbier kan bruges til at gøre den anviste handling mere ubetydelig. *Vil du lige give mig den?* beder om en mindre tjeneste end *Vil du give mig den?* Det man lige kan gøre, er jo hurtigt gjort. Satellithandlingerne kan gøre presset på den anden til noget der følger af omstændighederne, og altså ikke skyldes dit egoistiske forlangende.

Optoning udfører du omvendt ved at være direkte. Du giver en direkte ordre: *Giv mig min telefon!* Datid og negation er altid nedtonende og kan ikke bruges, men adverbier, satellithandlinger og tiltaleformer kan også bruges optonende. Det kan komme ud som: *Hey, giv mig omgående min telefon, brormand, ellers får du problemer!* Her har du givet en hård ordre.

Aggressivt face-work

Reglerne for høflighed og face-work afhænger af sammenhængen. I nogle situationer er høflighed og gensidigt beskyttende face-work normen. I andre er omvendt høflighed eller ligefrem aggressivt face-work normen. Spillet kan være rettet mod at nogle taber ansigt, mens andre bevarer eller forbedrer deres. Det kan være til alvorlig skade for nogle deltagere. Mobning er et sådant socialt spil. Men der findes også mindre outrerede former for samvær hvor face-trusler er standard. Når situationen antager karakter af konkurrence, tvekamp, strid, udføres der ofte aggressivt face-work. Man fremhæver hvad man er uenig i, op-toner kritik af den anden og søger efter og fokuserer på fejl i det den anden siger. Man fremhæver sine egne gode sider og handlinger og bruger sproget som socialt våben.

A: *Må jeg låne den røde der?* (om blyant)

B: *Den er ikke rød.*

Du kender det fra mange sammenhænge. Når du er på kant med nogen, når du skændes eller snakker småsurt med mindre søskende eller din kæreste, når dine forældre er for meget. I den slags sammenhænge er det vigtigt at den anden ikke får ret og ikke scorer point. Sproget bruges da til kontrol af en social økonomi hvor man holder balancen ved ikke at give noget væk. Man skærer hinanden ned. Der er former for interaktion hvor man går målrettet efter at krænke den andens face. Men det er ikke uden risiko. Krænkeren risikerer selv at miste face fordi krænkelsen opleves som hensynsløs, som dårlig opførsel.

OPGAVE 13

UDTRYK DER OPTONER OG NEDTONER

På engelsk har man *please*, på fransk *s'il vous plais*, på tysk *bitte*. Hvilken opgave løser disse udtryk? Har man noget der svarer til, på dansk? På bl.a. arabisk og tyrkisk har man *wallah*. Hvilken opgave løser det udtryk?

OPGAVE 14

GRADER AF OP- OG NEDTONING (SÆKKEVIS)

Sæt nedenstående sproghandlinger i rækkefølge efter graden af ned- og optoning.

Informerende sproghandlinger

1. *Han gik vist ned til toget.*
2. *Han gik ned til toget.*
3. *Han gik helt klart ned til toget.*
4. *Han gik ned til toget, homie.*
5. *Faktisk gik han ned til toget.*
6. *Han gik ned til toget – eller nej, jeg ved det ikke rigtig. Måske.*
7. *Jeg kunne forestille mig at han er gået ned til toget.*
8. *Jeg siger til dig at han gik ned til toget!*
9. *Gik han ned til toget?*
10. *Gik han ikke ned til toget?*
11. *Jeg tror ikke han gik ned til toget.*

Regulerende sproghandlinger

1. *Jeg beordrer dig hermed til at smide den pistol.*
2. *Giv mig lige en kage.*
3. *Saltet, fjols!*
4. *Hold nu op med det der!*
5. *Saltet, søde!*
6. *Opgaven løses i par.*
7. *Tror du jeg måske kunne få lov at liste igennem her?*
(indirekte: flyt dig lidt!)
8. *Er der nogen der har set rugbrødet?*
9. *Uha, her er koldt! (indirekte: tænd for varmen!)*
10. *Har du ikke lige lyst til at massere mig lidt?*
11. *Hvis I nu kigger på Jens ...*
12. *Jeg kunne godt tænke mig noget vand.*

13. *Gør det for mig, skat!*

14. *Blåt bånd går til højre, rødt til venstre.*

Følelses- og holdningsudtrykkende sproghandlinger

1. *Han er altså en skat!*
2. *Jeg føler bare ikke helt at du er med mig.*
3. *Pas på! Den falder!*
4. *Fjols!*
5. *Hey, altså! (i anklagende tonefald)*
6. *Nej, det gør mig altså lidt ked af det, det der.*
7. *Jeg synes sateme bare det der er så pissestrengt!*
8. *Ej, det var altså ikke meningen! (indirekte: undskyld!)*
9. *Hov! (indirekte: undskyld!)*
10. *Jeg undskylder hermed at jeg gjorde det.*

(*Det var ikke meningen!* og *hov!* er indirekte undskyldninger fordi de udtrykker mangel på hensigt og kontrol. Det der udtrykkes, er at man ikke gjorde det med vilje).

OPGAVE 15

SATELLITHANDLINGER I INTERVIEW I MEDIERNE

Spørgsmål i interview i medierne indeholder ofte foranstillede satellithandlinger. De kan sætte en ramme for svaret ved at opridsen en situation eller en påstand som svaret kommer til at tage udgangspunkt i. Diskuter det følgende i klassen: Hvordan styres den interviewedes svar når spørgsmål indledes som herunder? Bliver visse svar mere nærliggende? Udelukkes nogle svar? Er der tale om optoning eller nedtoning?

Interviewer i radio: *Jørgen Søndergaard, nu er du jo overlæge på Rigshospitalets psykiatriafdeling. Sig mig, hvad er egentlig normalt?*

Interviewer i fjernsyn: *Du står nu foran din fars hus som du ikke har kendt hele dit liv. Sig mig, hvad føler du lige nu?*

Sportsinterview: *Det var en meget lige kamp, men I trak det længste strå. Hvad føler du lige nu?* →

OPGAVE 22

BRUD PÅ HØFLIGHEDSPRINCIPPET

I citatet fra 1. scene af *Johns Åbenbaring* på side 45 bryder Finn også høflighedsprincippet. Hvor gør han det? Hvilken effekt har det? Hvordan oplever man ham?

OPGAVE 23

SPROGHANDLINGER I FORSKELLIGE KONTEKSTER

Opgaven løses i k-grupper og m-grupper (k = kvinder, m = mænd). Det kan være alle piger og drenge i klassen, eller det kan være mindre grupper. Besvarelserne skrives ned, og det diskuteres i klassen om der er forskel på k-gruppernes og m-gruppernes svar (som eksempel forskelle i styrke og nedtoning).

1. I er en gruppe jævnaldrende der er ude at spise. Du har været ude at ryge. Da du kommer tilbage, har en anden taget din plads. Det er a) din veninde, b) en du ikke kender. Hvad siger du?
2. Du har købt snøfler. Du har været på toilettet. Da du kommer tilbage, sidder der en anden hvor du sad, og der er kun krummer der hvor snøflerne lå. Du tror den anden har spist dem. Det er a) en virkelig lækker fyr/pige, b) en fra klassen, c) en stor ondskabsfuld drukpunker. Hvad siger du?
3. I laver individuelt skriftligt arbejde ude i fællesarealerne. En del mennesker sidder og skriver. Du ser pludselig at en anden skriver med din billige engangskuglepen som du vistnok har tabt for nogen tid siden. Det er a) en fra klassen, b) en du ikke kender. Hvad siger du?
4. Ligesom 3, men nu har den anden dit langt dyrere armbåndsur på.
5. Der er superlang kø i supermarkedet. Du står langt tilbage og har allerede ventet længe. Pludselig springer en anden dig over på en virkelig åbenlys måde. Det er a) en sut der lugter virkelig dårligt og taler vredt til nogen der ikke er der, b) din lillebror, c) din far. Hvad siger du?
6. Ved kassen er der en anden der tager dine byttepenge og putter dem i lommen. Det er a) en fra klassen, b) den store ondskabsfulde drukpunker, c) en ældre, surt udseende mand med fuldskæg og turban. Hvad siger du?
7. Du er steward/stewardesse på et charterfly. Du har modtaget penge for drikkevarer. Da du går ned ad gangen, taber du en pengeseddel. Du ser ud af en øjenkrog en passager samle den op og putte den i lommen. Hvad siger du?
8. Du har trukket et nummer på apoteket, og du har ventet i tyve minutter. Da dit nummer endelig kommer op, er der en gruppe mennesker der spærrer vejen for dig så du ikke kan komme frem. Det er a) vuggestuebørn, b) narkomaner, c) pensionister. Hvad siger du?

OPGAVE 29

KØN OG FACE-WORK – HVORDAN VI SCORER MED SPROGHANDLINGER

Hensigten med opgaven er at undersøge hvordan piger og drenge udfører face-work over for hinanden.

1. Lav grupper

Der laves k-grupper og m-grupper (k = kvinder, m = mænd). Det kan være alle piger og drenge i klassen, eller det kan være mindre grupper.

2. Vælg 6 adjektiver

K-grupper og m-grupper vælger hver 6 adjektiver som beskriver adfærd som gruppen mener gør et godt indtryk på det andet køn. Det kan være adjektiver som *forsigtig, sej, rå, sjov, følsom, beskidt, hensynsfuld, hensynsløs, fjollet, hård, provokerende, cool, blid, kold, selvsikker, afvisende, kontant, bitchet, tjekket, overlegen, utilnærmelig* – eller andre; grupperne bestemmer. Men det skal være adjektiver der er egnede til at karakterisere opførsel og adfærd, og som ikke er for generelle. Resultaterne skrives ned.

3. Skriv sproghandlinger

Grupperne besvarer derefter følgende spørgsmål, hvor [xx] erstattes af adjektiverne et ad gangen.

Hvordan kan man sige til nogen på en [xx] måde at:

- a) deres nye sko er grimme?
- b) de sidder på ens mobil, og at de skal flytte sig?
- c) man synes at vedkommende er lækker?

Resultaterne skrives ned.

4. Sammenlign svar

Resultatet bliver et datamateriale som I kan undersøge (6 adjektiver og 3 sproghandlinger fra mindst 2 grupper = mindst 36 sproghandlinger). Se på om der er forskel på k-grupper og m-grupper adjektiver. Undersøg om der er forskelle i de sproghandlinger der kommer ud af det. Det kan være forskelle i op- og nedtoning, høflighed og face-work.

Line Knutzon: Guitaristerne (uddrag) 2006

Guitaristerne handler om en gruppe fans af visesangeren John Hansen. John Hansen er død, og de 4 fans har besluttet at holde en mindekoncert foran hans hus. De mødes og diskuterer sætlisten. Undervejs synger de John Hansens sange.

De spiller »HVOR ER MIN LIGHTER?«

Hvor er min lighter?

- 5 Hvor er min lighter
Hvor er min lighter
Hvem har set min lighter
Den var her lige før
- 10 Hvor er min lighter
Hvor helved' er min lighter
Jeg lagde den lige der og
Nu er den væk
- 15 Hvor fanden er min lighter
Min lighter den er væk
Har den fået ben på
Og gemt sig i en hæk
- 20 Hvem helved' har taget min lighter. Hva' bilder
folk sig ind og hugge andres lighter
Som om jeg ikke ved det
Som om at jeg er blind
(mm mm mm mm mm ...)
- 25 Hvor helved' har jeg lagt den
Er jeg idiot?
Hov, nu er den fundet
Den lå på en stol

Umiddelbart efter »Lightersangen«

- GRETE: GODT – så synes jeg, vi holder en pause
KIM: Ja. Må jeg godt komme med et forslag?
GRETE: Ja, Kim. Det må du da godt 5
KIM: Det er et forslag, der først og fremmest går ud på, at FØRST! Går vi sammen ned og ...
HESSELHUD: For langt! For langt!
GRETE: La hende nu, Hesselhud, bare snak færdig
KIM: Ja, først og fremmest går vi alle sammen ned sammen ... 10
- Hesselhud himler af had.
- GRETE: Ja, kom!
KIM: Til den lille butik, og så køber vi noget mad 15
GREGERS: Det er da en god idé, jeg er faktisk også rigtig sulten
HESSELHUD: Undskyld ... ska vi så sidde sammen og spise?
KIM: Ja, så ku vi tage havestolene og lave et bord, hvor vi ...
HESSELHUD: (amerikansk, med hænderne oppe i forsvar – tre skridt tilbage)
Hey hey hey how how how 20
GRETE: Ihh, hvor han skaver sig, nu tror han også, han er amerikaner
HESSELHUD: Hva så med os, der selv har taget madpakke med? Hvor mange har madpakke med selv?
GREGERS: Altså, jeg har, men jeg vil da gerne
GRETE: Jeg synes, det er en udmærket idé, det behøves jo ikke at være 25
det store, bare noget brød og lidt karrysild og en god rullepølse ...
KIM: Ja. Og en ægge-ægge-ægge-æggesalat
HESSELHUD: Det vil altså sige, at I to ikke har madpakker med selv
KIM: Nej ... eller hvordan mener du lige med ... er det en pakke med
mad? (ka ikke huske det ordret) 30
GRETE: Nej altså, har hun vand i hovedet?
HESSELHUD: Har du heller ikke én?
GRETE: Nej, jeg har ikke nogen madpakke med, Hesselhud.
HESSELHUD: (har sgu aldrig hørt noget lignende)
Nå, jamen så ... ja, så ved jeg ikke! ... (må slå ud med armene af bar ...) 35
GREGERS: Men vi to ka da godt spise vores madpakker, selvom de spiser noget, de har købt, Hesselhud
HESSELHUD: Jo, men det virker da fuldstændig ÅNDSSVAGT, at vi ska sidde og spise to slags mad ...
GRETE: Men det er jo ikke to slags mad, det er jo bare noget andet mad ... 40
HESSELHUD: Ja! Noget andet mad! Det er jo præcis dét! Så ska jeg sidde hér med min mad og se på jer spise noget andet mad
GRETE: Ja

HESSELHUD: JA? SiGER DU BARE! Hva hvis jeg nu har en en en ... ikke så god mad – så ska du sidde med din ... mad og spise mig lige op i hovedet med den – hvordan vil du ha det med det, Grete?

KIM: Men så ka du jo få noget af vores

5 HESSELHUD: Ja! Og hvordan tror du, det føles, hva? At sku modtage mad fra jer? – fordi man ikke selv havde så god mad som jeres?

GRETE: Og hva så?

HESSELHUD: Og hva så, Grete! Ved du hvad – den her diskussion, den gider jeg slet ikke at gå ind i. Den er alt for kompliceret, og I kommer aldrig til at forstå det ...

10 GREGERS: Jamen, vi ku jo også dele madpakkerne og så supplere op med det, I køber

HESSELHUD: Hvad?

KIM OG GRETE: Det er en god idé

15 HESSELHUD: Jeg ska ikke stå og spise af andre menneskers madpakker!

GREGERS: Jamen, vi ka da også smide madpakkerne ud og så købe noget, så vi alle sammen spiser det samme?

KIM: Det er da en meget god idé, så ska vi ikke ...

HESSELHUD: (til Grete) Nu vil han til at smide mad ud, der nok én, der har råd til det, hva?

20 KIM: Jeg har en idé ...

HESSELHUD: KlogeÅge har en idé! – La os høre, hva han har at sige?

KIM: Hvis man nu ... man ku ... vi ku dele jeres madpakker i fem

GRETE: Fem?

25 HESSELHUD: I fem? Hvem er den femte nu? uhuhuhu ... HVOR ER DU?

UHUH

GRETE: Nej, men det pgebarnet forsøger at sige er, at hvis I vil dele jeres madpakker ...

HESSELHUD: I ska fanma ikke røre min madpakke!!

30 GRETE: Nej, vi vil heller ikke røre din madpakke, Hesselhud. Kom Kim, nu går vi to ned og køber noget til os selv. Så kan I holde pause imens ... kom Kim ... ka du selv gå?

KIM: Ja, jeg ska bare lige ... det er maven

GRETE: Ja tak! (vifter med hånden foran næsen)

35 HESSELHUD: (går i panik, vil ikke være alene med Gregers) Du må ikke gå! DE kan gå!

GRETE: Men Gregers har jo en madpakke

HESSELHUD: Jeg kan ikke være alene med ham

GRETE: Nej, nu må du altså ...

40 GREGERS: MEN ØH – KIM OG MIG KA OGSÅ BARE GÅ ...

HESSELHUD: (går prompte i panik) Nej! Ingen må gå.

ALLE BLIVER. NU DET NOK. VI SKAL BLIVE HER ALLESAMMEN

KIM: Men er det fordi, at du er bange for at være alene med én af gangen? For jeg ka da godt selv gå ned og købe det ...

ALLE: Nej, det er nok ikke så godt ... Kim, det går nok ikke

GRETE: Men Kim, du sagde noget før?

KIM: Jeg spurgte bare, om han var bange for at være alene med én ad gangen

GRETE: Er du det?

5 HESSELHUD: Hvad?

GRETE: Bange for én til én kontakt?

HESSELHUD: Ah! Næ ... det da ikke det ... I ka da bare gå ...

GRETE: Det virker bare som om, at du er bange for at ...

HESSELHUD: BARE GÅ! Jeg bliver her sammen med Gregers – Vi har da

10 MASSER AT TALE OM – I er alligevel tilbage om fem minutter ...

GRETE: (mumler) Modsiger sig selv, okey, ja, godt, kom Kim ... så går vi to

Sveden hagler af Hesselhud. Kigger desperat på Gregers, der er fuldstændig afslappet. Gregers smiler til ham. Der er intet at tale om.

15

HESSELHUD: Nå ... det det det virker som om, man ku godt forestille sig, at ... at at at at ... der er septiktank her

GREGERS: (forstår ikke, oprigtigt) Ja, hvad?

20 HESSELHUD: Septiktank ... at at ... her er nok septiktank, her virker ikke kloakeret

GREGERS: Altså hvordan?

HESSELHUD: Området! Området virker ikke kloakeret!

GREGERS: ... jeg forstår ikke ... øhm, hvorfor siger du det?

25 HESSELHUD: (stirrer på ham) ... fordi her ikke virker kloakeret

GREGERS: (prøver at forstå, hvor han vil hen) ... nej ... ja ... sku der da være det?

Hesselhud leder efter et svar men må bare slå ud med armene.

30

GREGERS: ... det kan da godt være ... det har jeg ikke forstand på ... det jo også lige meget ... altså personligt er jeg ligeglad ...

HESSELHUD: Nå ...

35

Pause

HESSELHUD: Personligt ville jeg ikke bryde mig om at gå rundt ude i en have, hvor jeg ved, der er en stor stue nede i jorden fyldt med lort ...

40

Gregers nu lidt småbange.

GREGERS: Øh ... en stue?

HESSELHUD: ... ja, en stor stue ... med lort ... nede i jorden

Forslag til arbejde med teksten

- Læs teksten op sammen.
- Hvilken virkning har scenen på jer?
- Bestem tekstens genre og kommunikationssituation.
- Analysér udvalgte passager med henblik på samtalen mellem personerne.
Brug begreberne fra grundbogens kapitel 7: sproghandlingerne, undertekst, samarbejde, høflighed, face.
- Lav en personkarakteristik af personerne gennem deres replikker og sprog.
- Karakterisér Line Knutzons brug af sproget.

GREGERS: Nej, nå, men det ku også være ... Jeg tror alligevel, jeg går med pigerne ned til den lille butik ...

HESSELHUD: *(alene tilbage)* ... Gregers! *(løber ud)*

5 PAUSE

Alle sidder tavse på scenen og spiser noget mad. Der er max noget øjenkontakt: Hesselhud, der bliver krænket af nogens mad, Grete soler sig / lukker øjnene og tygger – sender folk et lille kært smil. Gregers spiser bare – kigger evt. kun et
10 sted hen. Kim ku godt virke bange *(for maden?)*.

GRETE: Godt, så synes jeg, vi sku komme videre ... *(smider affald ud)* ... øhm, la mig se, jeg foreslår ...

GREGERS: Ville det så ikke være passende at lægge HVORFOR BOR JEG

15 HER – det er sådan cirka i midten?

HESSELHUD: Det, synes jeg, er en knaldgod idé

Alle kigger på Hesselhud.

20 GRETE: Undskyld, hva sagde du?

HESSELHUD: ... at det er en knaldgod idé at lægge den dér – Gregers har ret, det er i midten, så får folk også lige mulighed for lige at læne sig lidt tilbage ...

GRETE: Er der noget galt?

25 HESSELHUD: Hvad mener du?

GRETE: Ik noget. Hva siger du Kim, mener du det samme?

KIM: Ja, det kan jeg godt gøre, hvis det er ...

GRETE: Det vil sige, at vi er enige?

HESSELHUD: Ja

30 GRETE: Jeg skal lige være helt sikker – ALTSÅ! Nu siger jeg det igen – vi lægger HVORFOR BOR JEG HER som nummer 6?

HESSELHUD: Ja

Grete er rystet.

Christian Dorph og Simon Pasternak: *Afgrundens rand* (uddrag) 2007

Romanen handler om opklaringen af et mord på en stenrig entreprenør, Keld Borch, som i romanens begyndelse findes dræbt i saunaen på en bøsseklub i København. Under hans døde krop finder man en skræmt lille tyrkisk dreng. Kriminalbetjentene Ole Larsen, Erik Rohde og den nyudnævnte kollega Anita Jensen efterforsker sagen som er kompliceret af at Rohde, der selv er homoseksuel, befinder sig på bøssebaren på mordnatten.

Kapitel 10

Der sad nitten grønlandere på ubestemt tid i Herstedvester for drab. De begyndte med de syv, der var blevet løsladt inden for de seneste fem år. Af dem var tre med sikkerhed rejst tilbage til Grønland. En havde hængt sig på Sømandshjemmet i Istedgade.

5

Det reducerede antallet til tre.

Moses Klein med adresse i Aalborg havde udryddet sin familie på Sukkertoppen i 67. Ham sendte Larsen Werchmeister op for at tale med.

Den anden, en sindsforvirret gamling, Knud Meisner, havde siddet i Herstedvester siden 1953. Sagen stank. Han var blevet knaldet for et hvidt jalousidrama ved Thule. Han havde kørt en tur på slæden med en gen-nembanket soldaterkone fra basen, de havde holdt i hånd. Natten efter blev hun fundet skåret op foran hans hus. Han havde drukblackout. Kvindens mand gik fri. Knud Meisner havde adresse på et hjem i Rødovre og havde helt sikkert ikke tænder nok tilbage i munden til at bide fra sig. Ham fik Overgaard.

10

15

Den sidste hed Emil Kreutzfeldt, dømt for et dobbeltdrab i Narsarsuaq i 70, der var måske tegn på ritualer. Det var en far og datter, hans bror og niece, de var blevet bundet sammen og sat ud i sneen med øjenlågene klippet af med hans fiskesaks og hovederne vendt mod, ja, mod hvad? Det var der ingen, der havde fundet ud af. Han var blevet sat på fri fod for tre uger siden og opholdt sig vist på Christiania for tiden, nærmere bestemt Månefiskeren.

20

Der stod Larsen og Anita nu.

Larsen kiggede på sit ur. Klokken var lidt over fire. Anita skød læderremmen, der holdt hendes Walther fast i hylstret, frem og tilbage.

25

– Skal vi? spurgte hun.

– Det synes jeg, sagde Larsen.

Der var stuvende fuldt derinde, folk larmede, snakkede og sad og hang over hinanden, og der stank af fed. Alligevel var de ikke i tvivl om, at hele det store åbne lokale holdt øje med dem. Det åndede som en stor hash-

30

lunge. Der blev hvisket i krogene. En danskudseende mand med hestehale forsvandt ud gennem en bagdør. Anita kiggede over på Larsen, han rystede på hovedet.

– Er Emil Kreutzfeldt til stede? råbte han.

5 Folk holdt op med at snakke, men der var fortsat en summen i rummet, kroppe der svedte, glas og kopper blev sat på borde, et køleskab støjede ovre i hjørnet.

– Hvem spørger? sagde en bleg, tynd mand. Larsen havde afhørt ham engang, men kunne ikke huske, hvad han hed. Tømrer-Ib eller Cykel-Per
10 eller sådan noget lignende.

– Det gør politiet, sagde han.

– Har han da gjort noget? ville en kvinde med pandebånd vide.

– Vi vil bare gerne tale med ham.

Anita nikkede ned til et bord, der henlå i halvmørke. En stol blev sparket tilbage, to arme slog huller i luften, et hoved stangede. Han var forsvundet ud gennem bagdøren. Anita optog forfølgelsen gennem lokalet. Larsen løb udenfor og kom rundt om det store hus og drejede til venstre. Der var en gårdsplads på den anden side, nogle christianitter stod og varmede sig rundt om et bål. Han asede videre, nåede hen til en større plads
20 bagved og fik øje på manden med Anita et stykke efter sig. Det gjorde allerede ondt i siden. De forøgede afstanden, kom ind mellem to huse, nu summede hans fod, knæet virkede som et forkert påskruet led, han kom ind på den smalle sti, de var forsvundet imellem. Så kunne han ikke mere, hans krop låste med hjertet oppe i svælget, det hamrede af sted, og han
25 kunne ikke røre sig. Han måtte hen og læne sig op ad noget nu.

– Jeg har ham, råbte hun et sted ovre til højre. Larsen samlede sig sammen.

Anita sad på hug bag facaden af en lav gul bygning, hun havde et knæ i nakken på en grønlandsk udseende mand, førte armen om på ryggen
30 efter håndjernene, fik dem klikket på. Der lå en kniv på jorden, som hun havde slået ud af hånden på ham, den så hjemmelavet ud, med et groft skæfte og et langt blad.

– Hvorfor stak du af, Emil? hvædede hun ned i øret på ham. – Havde du tænkt dig at skære mig op med den der, ligesom ham i går i Men's Club?

35 – Jeg snakker ikke med en lorteluder, sagde han.

– Hold kæft, *kalak*, sagde hun og trykkede knæet hårdere ned i nakken på ham. – Det er kriminalassistent. Og du er anholdt.

En stor, sort Mercedes med tonede ruder kørte op på siden af Rohde på
40 H.C. Ørstedesvej. Han blev ved med at gå og ignorerede vognen, der trillede af sted ved hans side tæt på kantstenen. Han havde været inde og vende i den tyrkiske moske og spurgt efter Yunus Emre. Han var ikke blevet klogere. En mand med grå skægstubbe og tyrkerbukser havde grinet ad ham. En anden bød på te og ville fortælle om Yunus Emre, men hans danske

var elendigt, og Rohde kunne ikke finde hoved eller hale i de oplysninger, han kom med. Han ringede til Larsen fra en telefonboks og bad ham finde ud af, om politiet havde noget på en Yunus Emre. Larsen havde opdateret ham om overfaldet på Frijs, grønlandsfareren, der fyldte halvfjerds i dag. De havde en formodning om, at Frijs kunne være den person, Borch skulle
5 have mødt med i saunaen i Men's Club.

Fordøren blev pludselig slået op foran ham, og et tykt lår kom til syne. Derefter en kort mand med bred nakke, tætklippet. Han havde en bule under skulderen, bemærkede Rohde, og et lille sort apparat med en snoet ledning i øret. Manden blev stående og spærrede vejen. Ikke truende, men
10 han gjorde heller ikke mine til at ville flytte sig. Rohde standsede uvilklårligt op, bagdøren gik op.

– Jeg kan forstå, at De leder efter Ibrahim Günes, lød det derindefra. – Vi har nyheder til Dem. Sæt Dem ind.

– Hvem er I? spurgte Rohde og øjnede den blå diplomatnummerplade.
15 – Kender I Yunus Emre?

Han kunne høre manden gnægge derinde, det var åbenbart morsomt. Den tætbyggede mand huggede også et smil af, hviskede Yunus Emre og nikkede ind mod bagsædet. Rohde satte sig ind, læderindtrækket var blødt og cremefarvet. Manden var kortklippet med nydelige grå stænk, klædt i
20 en velsiddende mørk habit.

– Lad mig lige tænke lidt, nå ja: *İşbu vücut şehrine, her dem giresim gelir, içindeki sultanın, yüzü göresim gelir.* – Jeg er ked af at sige det, men jeg tror, De er blevet ... misinformeret, hr. politiassistent. Mit navn er Orhan. Orhan Dost. Dost betyder ven.
25

De hilste. Hans håndtryk var lige så behageligt og blødt som læderindtrækket.

– Yunus Emre er en tyrkisk digter fra tolvhundredetallet. Undskyld at vi morer os, men der er vist blevet drevet gæk med Dem. Og De må også
30 bære over med, at jeg ikke kan yde Yunus fuld retfærdighed, men jeg tror, at digtet, jeg citerede før, må lyde nogenlunde således: *Gid jeg kunne komme ind i denne min krops by og skue ansigtet på sultanen, som bor dér.* Det har altid været Tyrkiets problem. Det vidste allerede den store Yunus. Tyrkiet er et land, som ikke kender eller forstår sin egen styrke.

Det slog Rohde, at manden talte fuldstændig uden accent, men hvordan kunne han være så velinformeret?
35

– Okay, sagde han og skød sig bagud i sædet. – I ved åbenbart, at jeg leder efter en tyrker, der så ikke hedder Yunus Emre. Men hvad hedder han så?

– Det kommer vi til, sagde Orhan Dost. – Som sagt er vi her for at hjælpe. Jeg har alle de oplysninger, De søger, så bare hav tålmodighed, min
40 ven.

De kørte gennem byen i tavshed, drejede ind ad Åboulevarden og kom ud ad Nørre Søgade og videre ud mod Østerbro. Det var en behagelig, lyd-

løs bil. Rohde kunne se chaufføren i bakspejlet. Han havde store solbriller på. Ved siden af ham sad den lille tætte bodyguard. Han sad og røg på en filterløs cigaret.

5 Loppen, Christiania, 29.10 1979 kl. 16.12, afhøring af Emil Kreutzfeldt ved KA Anita Jensen. Til stede: VKK Ole Larsen og PA Peter Hansen, PA Henning Lange og KA Erling Løn.

EK: Jeg ved ikke, hvad du snakker om, dansker.

10 AJ: Det skulle ellers ikke være så svært: Hvad lavede du på bøsseklubben Men's Club i går nat.

EK: Tror du, jeg er en bøsserøv?

AJ: Ikke nødvendigvis, men jeg ved, hvad du gjorde med Lise og Jakob i 1970.

15 EK: ...

OL: PA Peter Hansen, PA Henning Lange og KA Erling Løn ... ja, giv ham dem på ... får afhørte under kontrol.

OL: Beskriv din færd i går nat fra klokken 22 til 04.

EK: Få mig ud af de håndjern.

20 AJ: Bare svar på spørgsmålet.

EK: Jeg lå og kneppede en mær.

AJ: Du mener en kvinde. Hvem er det?

EK: En eller anden. Christine.

AJ: Christine hvad?

25 EK: Christine Hul, Christine Kusse, Sutte-Christine, jeg ved sgu da ikke, hvad hun hedder.

AJ: Hvor kan vi finde hende?

EK: Ja, derovre ... på Månefiskeren.

AJ: Det tjekker vi selvfølgelig. Har du en stor dansk ven med hareskår?

30 EK: Hvad?

AJ: Forstår du ikke spørgsmålet?

EK: Skulle jeg have skåret i en stor bøsserøv med hareskår? Tror du, jeg er sindssyg?

AJ: Ja. Hvem har skåret i dig?

35 EK: En eller anden. Rager ikke dig.

AJ: Hvor har du din kniv fra?

EK: Jeg har fundet den.

AJ: Hvornår?

EK: I morges. Det var hans.

40 AJ: Hvis?

EK: Jeg ved ikke, hvad han hedder. Kender ham ikke. Han stak af.

Loppen, Christiania, 29.10 1979, kl. 17.15, afhøring af Christine Jørgensen ved KA Anita Jensen. Til stede: VKK Ole Larsen.

AJ: Christine, forstår du, hvad jeg siger?

CJ: Hvad?

AJ: Christine, er du vågen?

OL: Christine, var du sammen med Emil Kreutzfeldt i nat?

CJ: Sshyy. Jeg prøver lige at sove.

OL: Havde du sex med Emil Kreutzfeldt i går?

CJ: Emil, et svin med læderjakke og to andre, jeg er sgu da ligeglad.

AJ: Kan du huske hvornår?

CJ: Næ!

AJ: Christine, prøv at huske det.

CJ: Emil kom, mens jeg lå og sov. Jeg havde været i byen hele natten. Bagefter var han oppe og slås med en, jeg ikke kender.

AJ: En grønlænder?

CJ: Ja.

AJ: Som du ikke kender?

CJ: Han skar i Emil, men så kom der en dansker og tog ham med. Emil tog kniven. Den lå bare der.

AJ: Var danskeren meget høj?

CJ: Hvad mener du?

AJ: Havde han hareskår, talte han mærkeligt?

CJ: Det ved jeg ikke. Alle danskere taler mærkeligt.

AJ: Kan du huske, hvornår det var?

CJ: I morges. Jeg skulle have noget at ryge på, men ham manden ville ikke give Emil en smøg.

AJ: Du har aldrig set grønlænderen eller danskeren før?

CJ: Nej, men Nielsine sagde, hun kender ham.

Loppen, Christiania, 29.10 1979, kl. 18.23, afhøring af Nielsine Kampmann ved VKK Ole Larsen, Til stede: KA Anita Jensen.

OL: Nielsine Kampmann, Christine Jørgensen siger, der var slagsmål i morges foran Månefiskeren. Ved du, hvad ham, der trak en kniv mod Emil Kreutzfeldt, hedder?

NK: Nej, men jeg har set ham før. Han kommer her en gang imellem. Men vi vil ikke have ham her.

OL: Hvorfor?

NK: Han er ikke rigtig i hovedet. Men jeg har snakket lidt med hans ven.

OL: Ven?

NK: Ja, en dansker. Han er altid sammen med ham.

OL: Ved du, hvem han er?

NK: Nej.

OL: Havde han hareskår og to forskellige øjenfarver?

NK: Det ved jeg ikke.

OL: Ved du, om de har lavet noget?

NK: Det tror jeg.

OL: Hvorfor?

NK: Det ved jeg ikke. Han virkede sindssyg. Trak bare en kniv, da Emil blev sur over, at han ikke ville give Christine en smøg. Der er ingen af os, der vil snakke med ham.

OL: Ved du, hvor vi kan finde ham?

NK: Han bor ikke på Staden. Jeg ved det ikke.

Den tyrkiske ambassade i Hellerup. Rohde stod i en stor, lys hall med tunge lænestole og borde med brochurer med glittede billeder af moskeer og lysende strande. Der var et enormt oliemaleri af Kemal Atatürk i skrigende farver på væggen og en trappe op til første sal og en række mahognidøre. Orhan Dost var der ikke. Rohde stod og trippede, så åbnedes den ene dør, og en kraftig mand i jakkesæt kom over og kropsvisiterede ham uden et ord. Han stønnede, da han kom ned på knæet og kørte hænderne rundt om Rohdes ankler, lægge, lår. Han førte Rohde ind gennem en anden dør, til et stort kontor med et fotografi af Kemal Atatürk på væggen bag skrivebordet. Orhan Dost sad derhenne.

– Jeg fik vist ikke præsenteret mig ordentligt, sagde han og stak ham et visitkort. Der stod Lt. Colonel Dr. Orhan Dost, Defense Attaché og adressen på ambassaden. – De kan kontrollere mine akkreditiver i Udenrigsministeriet. Han pegede på telefonen. – Hvis De ønsker det.

Rohde tog plads i en af de to empirestole med armlæn, der stod parkeret foran skrivebordet. Han var ved at være træt af komedien, han ville have en forklaring omgående. Men i det samme gik en dør op, den store mand fra før kom ind, og det gav et sæt i Rohde. Han kom ind sammen med Ibrahim Günes, han havde hånden på drengens skulder og gelejdede ham over mod et bord til højre. Drengen smilede forlegent og kiggede op på Orhan Dost. Han var klædt fint på i et koksgråt jakkesæt med vest, og han var vandkæmmet og så genert ud.

– De må forstå, forsatte Orhan Dost, – at vi står i en vanskelig og prekær situation her.

Orhan Dost smed et chartek på bordet. Øverst lå Ibrahim Günes visumansøgning.

– Vi kan ikke tolerere menneskesmugling, fortsatte han, – og vi undersøger i øjeblikket, om visse tyrkiske embedsmænd er involveret. Jeg er klar over, at dette er et usædvanligt skridt. Men De, måske særligt De vil kunne forstå vores diskretionshensyn.

Rohde mærkede varmen i kinderne og skulle til at sige noget, men Dost kom ham i forkøbet.

– Vi foreslår en byttehandel.

– Hvad skal det sige?

Orhan pegede over på drengen, der havde sat sig ned ved en sofagrube henne til venstre i samme spidse empirestil. Han var ved at spise en

karamel med puddersukker på. Han sparkede med benene under stolen, han kunne ikke nå gulvet. Han havde sorte lakske på.

– Drengen der hedder Hasan Duglat og kommer fra en landsby i Anatolien. Han forsvandt for et halvt år siden. Det samme gør mange anatolske drenge, det har været vanskeligt for os at dæmme op for problemet. Der er så mange, der rejser ud, så mange delte familier. Men nogle bliver altså solgt. *De forsvundne børn*, kalder vi dem.

– Og De foreslår en byttehandel? sagde Rohde.

– Ja. Vi synes Hasan skal hjem, og ret beset kan De ikke gøre noget ved det. Dette er tyrkisk område. Hasan Duglat er her fra et vist synspunkt slet ikke. Så vi foreslår, at De afhører Hasan med mig som tolk, så De kan komme videre i Deres drabsefterforskning af denne direktør Borch. Til gengæld vil vi have diskretion. Vi har ikke brug for offentlighed om dette her. Og vi vil have drengen. Han skal hjem til sin mor.

Rohde fumlede en cigaret frem. Af en eller anden grund rystede han på hænderne. Han havde brug for det vidneudsagn, og han vidste, manden havde ret. De kunne beholde ham her, og han kunne ikke gøre noget ved det. For øvrigt havde han ikke lyst til at komme ind på, hvor meget manden over for ham vidste om hans eget specielle engagement i sagen. Men der var et eller andet galt. Det virkede for iscenesat. Der stod en kassettebåndoptager klar på skrivebordet. Orhan Dost trykkede på *Play* og *Record*. Ville Larsen og Drabsafdelingen købe den? Lige nu havde han ikke andet valg end at afhøre drengen. Han nikkede til Orhan Dost. Hasan Duglats øjne begyndte at flakke, da han lagde fotografiet af Keld Borch på bordet foran ham. Orhan Dost talte til drengen på tyrkisk.

– Ja. Det er ham.

– Bed ham fortælle, hvordan han mødte ham.

Dost spurgte på tyrkisk, og drengen svarede. Han pillede ved sin ene manchetknap imens.

– Hasan siger, at han mødte herren på billedet første gang for to uger siden, og han har set ham tre-fire gange. Hver gang blev han afleveret til en adresse. Han ved ikke hvor. Han ventede lidt alene i et værelse, og så kom herren der og tog ham med.

– Havde Keld Borch sex med ham hver gang?

– Ja.

– Mødtes de flere gange i saunaen i Istedgade?

– Nej, kun i går. De andre gange var i private hjem. Der var også en anden mand.

Rohde røg op af stolen og gik et par rastløse skridt væk fra skrivebordet. Det her var vigtigt. Der havde muligvis været andre til stede. Borch havde ventet på en i saunaen, havde Larsen fortalt, og denne person var måske Joachim Frijs.

– Undskyld, sagde Rohde. – I har vel ikke tilfældigvis dagens udgave af Politiken?

– Naturligvis, vi abonnerer på alle landets aviser. Skal jeg få den bragt herind?

– Ja, tak.

Rohde satte sig igen. Drengen svingede med lakskoene og stirrede op på krystallysekronen. Dost løftede røret og drejede et tal og gav en kort besked. Det gik for let, syntes han, der måtte være noget galt. Men hvad? Drengen var i sikkerhed her, og han var identificeret og blev afhørt. Alt var godt. Eller var det? Livvagten, der havde kropsvisiteret ham, kom ind med Politiken, et friskt eksemplar, der knitrede, da Rohde åbnede anden sektion og bladrede frem til Navne. Der var det, et stort foto af 70-årsfødselaren Joachim Frijs med himmel og hav i baggrunden, solbrændt og med det krusede hår i uorden og klare grå øjne.

– Var det ham her? Rohde viste ham fotoet af Joachim Frijs. Drengen kiggede op på Orhan Dost. Han var begyndt at ryste let på hænderne, og hans hoved lavede et ryk.

– Ja.

– Var der ikke andre?

Orhan Dost førte en længere samtale med drengen, mange spørgsmål, korte svar, gestik og rysten på hovedet, gråd, der stod op i øjnene.

– Han siger, han ikke ved det. Han var tit tildækket.

– Tildækket?

– Ja, havde bind for øjnene. Han var også bundet. Han ved, der blev taget fotografier. Han vil ikke have, hans onkel ser dem. Han spørger, om De tror, hans onkel ser dem.

Drengen kiggede på ham med et blik, der brændte sig ind i ham. Rohde fik øje på hans hænder, det var små børnehænder. Men neglene var allerede bidt helt ned.

– Kan han fortælle om i går aftes?

– Han vil ikke fortælle om det.

– Jeg bliver nødt til at spørge om det, sagde Rohde. – Ellers er der ingen byttehandel.

Der kom et spidst smil frem på Orhan Dosts ansigt. Han nikkede og gav sig til at tale til drengen igen.

– Han siger, at Borch var alene med ham. Men så var der pludselig nogle andre i rummet, og dér besvimelede han. Da han kom til sig selv, var De og deres kolleger der.

– Så han gerningsmændene? Kan han give et signalement?

– Nej.

– Sikker?

– Han så ikke noget, hr. Rohde. Det hele gik så stærkt. Han kan ikke give et signalement.

– Godt, så lad mig begynde et andet sted, fortsatte Rohde. – Kan han fortælle, hvor han har opholdt sig henne, og hvem der bragte ham

over til Keld Borch? Jeg talte med ham i går, og han nævnte nogle hundede og nogle ... bure. Kan det have betydning?

Orhan Dost tog en cigaret fra en sølvvæske på bordet og fik ild på den.

– Hunde?

5

– Ja.

– Hvem fortalte Dem det? spurgte Dost.

– En rengøringskone på det hotel, hvor Deres folk hentede ham.

– Var hun god til dansk?

– Nej, ikke særlig.

10

– Mon ikke det er derfor?

– Vil De ikke spørge ham igen?

– Bevares.

Orhan Dost talte igen med drengen. Han så bange ud, fulgte Dosts hovedbevægelser, bevægede læberne, når Dost talte, sad ret op og ned. Rohde iagttog det. Han virkede som en robot nærmest, som han sad der i det fine tøj og svarede.

15

– Det var noget, han havde drømt, sagde Orhan Dost til sidst. – Har De flere spørgsmål?

– Ja. Hvordan kom han ind i landet? Kender han Yunus Emre, eller hvad han hedder?

20

Igen denne snakken, blikke, mimik og gestik.

– Han kom med fly, Ankara-Frankfurt, sagde Dost. – Og der er ikke nogen Yunus Emre, som jeg har forsøgt at forklare Dem. Jeg tror ikke, Hasan kan klare mere nu, vil De ikke spille båndet igennem og høre, om De har det hele?

25

Hasan Duglat blev hentet. Den store livvagt førte ham rundt om bordet med sin store hånd på hans skulder og førte ham ud. Men inden han gik ud ad døren, vendte han sig om og kiggede direkte på Rohde og gav ham et smil. Det var det samme smil som i går aftes, det smil, der havde skåret sig ind i hans hjerte.

30

– Måske vil De låne telefonen nu, sagde Orhan Dost, – og fortælle Deres overordnede, hvordan sagerne står? Han løftede det grå rør af telefonen, rakte det over til Rohde.

– Hallo, det er Larsen.

35

De havde allerede etableret en forbindelse med Politigården. Der måtte være en sekretær i et tilstødende kontor, der havde drejet nummeret og holdt linjen åben.

Pia Juul

En flinker fyr

JEG TÆNKTE: Hvis han siger »flinker fyr« eller »grimmer én« en gang til, så rejser jeg mig og går. Eller skriger. Jeg giver mig til at skride, og hvad mon han så vil sige? Han skal nok finde på noget fjollet.

»Men Kalle Petersen var ikke en af jeres nære venner?« sagde betjenten og så på mig, som om han på den måde kunne undgå Orla.

»Nej,« sagde jeg.

Men samtidig rykkede Orla stolen tilbage, så den skramlede, og jeg kunne se på hans blik, at han var lige ved at græde. »Nære venner!« sagde han, og det lød alt for højt i vores køkken. »Jeg har ikke tal på, hvor mange gange vi har taget os en bajer i baghaven søndag formiddag, og det bliver man måske ikke »nære venner« af, men han var en flinker fyr, var han, og jeg er parat til at besvare alle spørgsmål, jeg vil gerne hjælpe; jeg vil ... ja ...«

Da han sagde »flinker fyr«, rejste jeg mig op. Jeg fik sådan en kvalme, men jeg skreg selvfølgelig ikke. Jeg stillede mig hen til vinduet og kiggede over på Kalles hus.

»Men du var jo ikke hjemme i går, Orla,« sagde jeg.

»Nej, men du var! Så du slet ikke noget?«

Han så så fortvivlet ud, at jeg snart ikke kunne bære det et øjeblik længere. Jeg så undskyldende hen på betjenten, men jeg vidste ikke, hvad det var jeg skulle undskylde. At min mand var følsom? Det talte ikke ligefrem til min egen ære, at det ikke rørte mig en fjer, at Kalle var blevet slået ihjel. Og han havde endda kysset mig engang til en gade-fest. Det var mange år siden og ikke noget interessant kys. Det ville sikkert chokere Orla, men næppe interessere betjenten.

»Det er en grimmer én,« sukkede Orla, da han havde lukket hoveddøren efter betjenten.

»Nej, men Orla!« sagde jeg bebrejdende. Kunne han da slet ikke høre sig selv?

»Hvad?« sagde han og standsede midt på sin vej hen til bordet. Jeg nænnede ikke at svare. »Hvad?« gentog han forvirret og dumpede

1 tungt ned på plasticsædet, der hvislede luft ud under ham. Han var helt stiv i ansigtet.

»Hvorfor er du så ked af det?« sagde jeg.

»Hvorfor er du slet ikke bare lidt ked af det? Vores nabo er blevet
5 myrdet i sin seng midt om natten med en økse. Du var alene hjemme her, ti-tyve meter derfra. Du ser ikke ud til at være den mindste smule rystet. Hvordan kan det gå til?« Han havde hævet stemmen, men nu knækkede den over i en hulken, og han lagde hovedet ned på armene og græd.

Det generede mig, at han ikke kunne tage sig sammen. Det var
10 onsdag, og vejret var godt, så vi skulle ordne haven. »Hvis du slår græsset,« sagde jeg, selv om det altid var ham, der slog græsset, »så tager jeg staudebedet.« Jeg tog altid staudebedet. Jeg tog min havejakke på og gik ud i udhuset og hentede kurven med hjul. Mens jeg lå på knæ og lugede, kiggede jeg op mod huset af og til, men der var ingen tegn på liv. Hvorfor kom han ikke ud? Græsset var virkelig langt, for
15 det havde regnet i flere dage. Det trængte meget.

Da jeg gik ind for at lave kaffe, sad han ikke i køkkenet mere. Han var ikke i stuen og ikke på toilettet. Bilen stod i indkørslen, så han var ikke kørt. Der holdt stadig politibiler ovre hos Kalle, men der kunne
20 han ikke være gået over; Orla var ikke den der blandede sig.

Jeg satte mig med en kop i køkkenet og kiggede i lokalavisen, men jeg kunne ikke rigtig koncentrere mig. Det gav et sæt i mig, da jeg hørte døren gå til soveværelset. »Orla?« råbte jeg.

»Ja?« sagde han og kom hen og stod i døren.

25 »Jamen, hvor har du været?« sagde jeg.

»Jeg lagde mig lidt,« sagde han og kørte hånden gennem håret.

»Lagde du dig? Midt på dagen? Er du syg?«

Han kiggede på mig og rystede på hovedet. »Er der kaffe?« sagde han dumt og gik hen og hældte en kop op. Han satte sig og rystede på
30 hovedet igen. Han havde røde øjne. »Jeg kan ikke forstå det,« sagde han.

»Hvad?« sagde jeg.

»At Kalle er død. Og så på den måde.«

»Nej, det er også forfærdeligt,« sagde jeg og gik hen og satte min kop i opvaskeren. »Orla, kommer du ikke ud og tager græsset nu? Det
35 trænger så forfærdeligt.« Jeg så ikke på ham, da jeg gik forbi ham.

Han kom ikke ud og tog græsset, og jeg ved ikke, hvad han la-

vede derinde. Måske lagde han sig igen. Jeg prøvede at se for mig, om
han tog sengetæppet af eller lagde sig oven på det. Tog han skoene af? Noget af tøj? I alle de år vi havde været gift, havde han aldrig lagt sig midt på dagen bortset fra den gang han havde lungebetændelse, og det var længe siden. Jeg lugede, til der ikke var et overflødigt strå
5 tilbage mellem stauderne, så tømte jeg kurven ud i komposten og trak handskerne af. Jeg ville skrælle kartofler, men jeg havde ikke den store lyst til at møde Orla i køkkenet.

Han var der heller ikke, og ikke i stuen eller på toilettet. Døren til soveværelset var lukket. Lige så snart jeg havde skramlet med gryde-
10 skuffen, kom han ud. Han lænede ryggen mod køkkenbordet, mens jeg begyndte at hælde kartoflerne ud i vasken. Sådan havde han ikke stået, siden vi var nygifte. »Hvad vil du?« sagde jeg.

»Hvad jeg vil?« Han så på mig, men jeg kiggede ned i vasken, mens vandet løb. »Tror du, det var nogen, der kendte ham, der gjorde
15 det?«

»Det må du spørge politiet om,« sagde jeg. »Gå dog over og spørg politiet; de er der endnu.«

»Men hvad tror du?« sagde han.

»Orla, jeg ved det ikke. Hvorfor har du ikke slået græsset? Nu bli-
20 ver det regn igen, og til sidst kan slåmaskinen ikke klare det. Og vi kan vel ikke låne Kalles nu –«

Orla hamrede sin knytnæve ned i køkkenbordet og gik sin vej og smækkede med døren. Jeg kunne se ham gå over mod Kalles hus. Der stod en betjent i indkørslen, som kom hen mod ham. De snakkede
25 sammen. Jeg så ned på kartoflerne. Meget fjernt kunne jeg høre deres stemmer, men ikke et tydeligt ord. Det var også lige meget. Vi skulle have koteletter i fad; jeg havde glemt at tænde for ovnen. Nu kom vi til at spise sent. Egentlig var jeg ikke så sulten. Måske var Orla heller ikke. Jeg skrællede otte kartofler, det gjorde jeg altid, så var der en kold til
30 frokosten næste dag.

Næste dag var torsdag. Der var otte kolde kartofler til frokosten, men Orla var ude at gå tur. Onsdag var han gået i seng uden mad. Da jeg havde set min film, listede jeg ind og krøb ned under dynen, men han sov slet ikke.

35 »Du vil kun snakke om græsset,« sagde han stille. »Kalle er død,

- 1 og du vil kun snakke om græsset. Politiet siger, det var en, der kendte ham, der gjorde det. En der havde nøgle. Men der var da ingen, der havde nøgle til hans hus, tror du?»
- Jeg svarede ikke.
- 5 »Vi havde en dengang han var i jylland, men den fik han jo tilbage, og det sagde jeg også til politiet.«
- »Gjorde du det?»
- »Det sagde jeg.«
- »Du skal nok ikke blande dig for meget; det er de nok ikke så vilde med ...«
- »Nogle gange skulle du høre dig selv,« sagde han.
- »Det skulle du også,« sagde jeg vredt. »En flinker fyr! Det er der overhovedet ikke noget der hedder mere. Du kunne lige så godt sige »guttermand«.«
- 15 »Guttermand?» sagde Orla. »Kalle var også en guttermand, jeg vil blæse på, om det er et dårligt ord.«
- »Du skulle høre dig selv,« sukkede jeg. »Jeg vil sove.«
- »Hvis du kan sove nu, så er det simpelt hen for uhyggeligt,« sagde han.
- 20 »Hvis ikke du tager græsset i morgen, så gør jeg,« sagde jeg.
- »God idé« sagde han, og så sagde vi ikke mere.

Jeg sad alene med de kolde kartofler til frokosten. Jeg havde slået græsset efter morgenmaden, mens Orla satte sig på terrassen med en øl. Da jeg ville lave frokost, gik han en tur. Det var torsdag, så egentlig skulle jeg have ordnet vasketøj om formiddagen, der var ved at gå kludder i det hele. Jeg spiste en kartoffelmad med salt på og smed de andre ud, jeg ved ikke hvorfor, de kunne have været brasen til aften.

Jeg tog vasketøjskurven på badeværelset og bar den ned i køl-
30 deren. Øverst lå håndklæderne, og der var undertøj; jeg sorterede og stoppede ind i maskinen. Jeg lagde tøjet i bunker til de næste omgange. Nederst i kurven lå der noget tungt; jeg troede først, det var en mursten, jeg ved ikke hvorfor, for det var det overhovedet ikke. Jeg tog den op og satte mig på en kasse og kiggede på den. Den var tung. Der var hår på og blod, det var en økse. Så gav jeg mig til at græde.

Opgaver

Hvis han siger »en flinker fyr« en gang til, så ...:

”En flinker fyr” af Pia Juul

1. Gør rede for tid og rum i Pia Juuls novelle ”En flinker fyr”.
2. Karakterisér ægteskabet. Hvad kendetegner ægtefællernes relation og dagligliv?
3. Giv en karakteristik af den kvindelige jegfortæller. Inddrag hendes reaktioner på Orla, mordet, betjenten og øksen.
4. Giv en karakteristik af Orla. Inddrag hans reaktioner på hustruen, mordet og betjentenes arbejde.
5. Analysér de samtaler, fortælleren og Orla har i køkkenet onsdag eftermiddag (side 49-50) og i soveværelset torsdag aften (side 51-52).
 - Hvilke typer af *sproghandlinger* benytter parret?
 - Hvad er *underteksterne* i parrets replikker?
 - På side 50 linje 33-35 bruger fortælleren adjektivet »forførdeligt« to gange i træk. Undersøg ordets *konnotative* betydning 1. og 2. gang. Hvilken *pointe* ligger der i forskellen?
 - Sammenlign de to samtaler. Sker der en udvikling?
6. Kommentér udtrykkene »flinker fyr«, »grimmer én« og »en guttermand«, og diskutér deres betydning i historien.
7. »En flinker fyr« er en kriminovelle med et mord og to mistænkte. Hvilke motiver har ægteparret hver især til at myrde Kalle? Læs teksten med detektivbriller, og find spor og indicier. Diskutér, hvad det betyder for novellen, om man kan udpege morderen eller ej.

Ⓜ **MEDIEOPGAVE:** Læs Karen Sybergs interview med Pia Juul »Jeg har prøvet ikke at bruge fantasi« (Information, d.19/3, 2005), og diskutér, om det kaster nyt lys på novellen.

✳ **KREATIV OPGAVE:** Skriv en rekonstruktion af forbrydelsen i en selvvalgt (journalistisk eller fiktiv) genre.